

Populärvetenskaplig artikel tillhörande examensarbetet TVBP-15/5513-SE på avdelningen för Byggproduktion inom Institutionen för Bygghälsa vid Lunds Tekniska Högskola.

Problem att övervinna på byggarbetsplatser med utländsk arbetskraft

Av: Emilia Almér

På mångkulturella byggarbetsplatser uppstår ofta problem som inte existerar på homogena arbetsplatser. Problematiken grundas många gånger i svårigheten att kommunicera när ett gemensamt språk och en gemensam kultur saknas. Kommunikationssvårigheter tillsammans med bland annat otillräckliga säkerhetskunskaper hos den utländska arbetskraften leder till en förhöjd olycksrisk samt en bristande arbetsmiljö på arbetsplatsen.

Sedan den Europeiska Unionen utvidgades i två omgångar på mitten 2000-talet har antalet utländska aktörer på den svenska arbetsmarknaden ökat markant, inte minst i byggbranschen. I grund och botten är Sverige i behov av en kvalificerad arbetskraftsinvandring, inte minst på grund av den avtagande, inhemska befolkningsutvecklingen. Dessutom är det inom vissa yrken brist på arbetskraft, till exempel betongarbetare och golvläggare. Ett antal svårigheter, som inte får negligeras, följer dock med den utländska arbetskraften. För det första trädde Arbetsmiljölagen i kraft på 1970-talet och regelverket är inte anpassat till dagens globala arbetsmarknad. För det andra uppstår ofta problem och missförstånd på grund av bristande kommunikation mellan svenska och utländska arbetstagare. Ytterligare svårigheter kan uppstå på grund av skilda förkunskaper mellan svenska och utländska arbetstagare samt omedvetenhet om skillnader i regelverken mellan olika europeiska länder gällande säkerhets- och arbetsmiljöarbetet. En studie gjord av Arbetsmiljöverket visade dessutom att personer med utländsk bakgrund har en 36 % högre sannolikhet att råka ut för en arbetsplatsolycka jämfört med personer med svensk bakgrund. Ovanstående faktorer bidrar till att olycksrisken på byggarbetsplatser med utländsk arbetskraft kan anses vara förhöjd.

Problematiken kopplad till kommunikationen mellan svenska och utländska arbetstagare grundas delvis på att missförstånd lätt uppstår när en arbetstagare saknar tillräckliga språkkunskaper. Engelska används vanligtvis som språk mellan svensk och utländsk arbetskraft, men ofta är det endast den utländska arbetsledningen som kan engelska tillfredställande. Det leder till långa kommunikationskedjor på arbetsplatsen när svenska och utländska yrkesarbetare önskar att kommunicera med varandra. Dessutom ökar samtidigt sannolikheten att information går förlorad i mellanleden. Vidare så kan säkerheten bli lidande om de utländska yrkesarbetarna inte förstår säkerhetsinformationen på arbetsplatsen. Sämre arbetsmiljö och en ökad risk för olycksfall blir följden i så fall.

För att komma tillrätta med problemen måste de svenska huvudentreprenörerna (med huvudentreprenör menas det byggföretag som har huvudansvaret för samordningen av övriga företag (= underentreprenörer) som utför byggarbeten på en byggarbetsplats) ställa tydligare krav i sina inköp av utländsk arbetskraft. Exempelvis skulle krav på att även någon av yrkesarbetarna kan engelska underlätta kommunikationen rejält samt minska längden på kommunikationskedjorna och därmed även tids- och resursåtgången. Språkkurser för både svenska och utländska arbetstagare är ytterligare ett förslag som kan leda till bättre kommunikation. Dessutom kan enkla visuella hjälpmedel (exempelvis bilderboken *Tysta boken* som byggföretaget NCC utvecklat) underlätta säkerhets- och arbetsmiljöarbetet på byggarbetsplatser.

Åtskilliga arbetstagare hos utländska liksom (mindre) svenska byggföretag saknar tillräckliga arbetsmiljökunskaper för att kunna arbeta säkert och dessutom uppvisar många en bristande

förståelse för säkerhetsarbetet i allmänhet. När olycksfallsstatistiken på ett stort, svenskt byggföretag (som vanligtvis agerar som huvudentreprenör) granskades, framkom att företagets underentreprenörer (svenska och utländska) oftare drabbas av olyckor som leder till sjukfrånvaro än företagets egna anställda. Företagets storsatsning på säkerhet och arbetsmiljö det senaste decenniet ansågs vara bakomliggande orsak till att antalet olyckor stadigt minskat.

För att även antalet olyckor som drabbar företagets underentreprenörer ska minska, skulle tydligare krav på förkunskaper behöva ställas på underentreprenörerna under inköpsskedet. En extratillsatt arbetsmiljöresurs, som arbetade heltid med säkerheten på det studerade byggprojektet, var en bidragande orsak till att mycket få olycksfall inträffade under byggskedet. Arbetsmiljöresursen avlastade dessutom projektledningen i säkerhet- och arbetsmiljöarbetet med både svensk och utländsk arbetskraft.

Ytterligare en svårighet kopplad till utländsk arbetskraft är skillnaderna i olika typer av ledarskap. I Sverige används ofta en resonerande och förklarande ledarstil, där arbetstagarna uppmanas att tänka självständigt. I andra länder med mer utpräglade hierarkier tar arbetstagarna ofta färre initiativ jämfört med svenska och en uppgift utförs först efter chefen beordrat detta.

Tvärkulturella ledarskapsutbildningar för den svenska projektledning skulle öka förståelsen för vilka problem som kan uppstå i arbetet med utländska arbetstagare. Dessutom blir arbetet mer effektivt när ledarskapet kan anpassas till vad situationen kräver.

Summa summarum är det ofta svårare att få inte minst säkerhets- och arbetsmiljöarbetet att fungera bra på en mångkulturell byggarbetsplats. God kommunikation är vanligtvis A och O för att få till ett välfungerande samarbete mellan svenska och utländska företag. Bättre språkkunskaper hos både svenska och utländska arbetstagare, ökad tydlighet vilka förkunskaper som krävs av de utländska företagen, utbildningar i tvärkulturellt ledarskap för den svenska projektledningen samt att säkerhet tillåts kosta pengar är några enkla framgångsfaktorer mot en bättre arbetsmiljö på svenska byggarbetsplatser!